4 EYLÛL

İÇİNDEKİLER

SİVAS 10 Kuruş SAYI : 7 - 23

1 — Eylûl — 1939

4 Eylûl'un Yazıcıları

Rifat Necdet Evrimer, Cenap muhittin Kozanoğlu, Eflâtun Cem Güney, Behram Altay, Kadircan Kaflı, Vehbi Cem Aşkun, Feyzi Kutlu Kalkancı, Ebet Mahir Yalnız, Rıza polat, Ferit Ragıb Tuncer, Kemal Edip, Baha Dürder, İskender Haki Engin, İbrahim Rüştü Altıok, Rasim Başgöz, Necip Erdem, İbrahim Olçaytu, Fikri Gürsel, Behire Aşkun, Ahmet Yılmaz, H. Rüştü Coşkun..

Sivas Halkevi

Dil, Tarih, Ed. Ko. Yayını

1 — Deliktaşlı Ruhsati : Kadri Özyalçın

2 — Deliktaşlı Ruhsati "ikinci kitap„ : K. Özyalçın, K. Gürpınar

3 — Şarkışlalı Serdarî : K. Özyalçın, K. Gürpınar

4 — Deliktaşlı Minhacî : Kemal Gürpınar

SIVAS FOLKLORU

Yazan : Vehbi Cem Aşkun

Pek yakında çıkıyor

4 EYLÛL

SAYI : 7 — 23 1 - 9 - 1939 YIL : 4

SIVAS HALKEVİNİN AYLIK KÜLTÜR DERGİSİDİR

(Türk miletinin hüriyyet ve istiklâl fikrinin lâyemut abidesi) :

30 Ağustos 1922

N. E.

Ebedl Şef Atarürk, *1924* yılında Dumlupınarda yapılan merasimde irad ettiği nutukta : « Ey Türk milleti, Kahraman Ordunun bu gün kazndığı zaferi iyi bil ve iftihar et ! » demişti.

Yakın ve uzak mazinin büyük zaferlerini, hatta, milletçe maruz kalınan büyük felâketleri unutmak bir millet için asla afedilemez bir hatadır. Bu müşterek zaferler, felâketlerdir ki ferdleri bir millet halinde organize eden en mühim manevî faktörlerdir.

Yalnız, şunu dikkat nazarından uzak tutmamak icap ederki, bizim milliyetciliğimiz şövenizm'e gitmez. Bir millete karşı millet halinde duşmanca hisler beslemeğe tenezzül etmeyiz. Ancak millî onörümüz ve millî haklarımız için silâha sarılır, fakat kestiğimiz ele dost eli uzatacak kadar makul hareket ve diplomatlık gösteririz.

İşte bugün de on yedi yıl önceyi düşünürken hislerimize bu presibin hâkim olduğunu hissediyoruz.

Cihan savaşına geç girmiş, binaenaleyh yorulmamış küçük bir millet - Yunauistan - zahiren (Megalo idea) yi, hakikatte (Türklüğün imhası projesi) ni realize emelile 15 Mayıs 1919 da İzmiri işgal ediyor.

Karşısında askerî bir organizasyon bulamıyan bu müstevli ordu millî kuvvetleri bertaraf ederek Ankaraya doğru ilerileyor.

Kuvvetini yalnız kendinden alan millî kuvvetler (İnönü) nde ilk cidciddi mukavemeti gösteriyorlar. 9 - 10 İkincikânun 1921 birinci ve 30 Mart 1 Nisan 1921 ikinci İnönü muharebeleri düşmanın muvaffakiyetsizliği ile neticeleniyor.

Düşman henüz kuvvetine emindir. İki muharebenin askerî hatalarını göz önüne alarak daha büyük kuvvetlerle ileriye saldırıyor. Türk ordusu, daha müsait şartlar içinde katî muharebeyi yapmak için (Sakarya) nın sağ sahiline kadar çekiliyor.

23 Ağustos 1921 de başlayup fasılasız yirmi iki gün ve gice devam eden ve çok buhranlı anlar geçiren (Sakaya melhamce Kübrası) ile düşmanın bütün savletleri kırılıyor. Şarka doğru uzanan mavi oklar kıvrılıyor. Düşman geride uzunca bir hat üzerinde müdafaaya geçiyor.

Türk orduları baş kumandanının (Tekâlifi harbiye) emirlerini Türk milleti vatanî ve millî bir mecburiyet olarak telâkki ediyor ve cihan tarihinde emsaline ender tesadüf edilir bir fedakârlığa seve seve katlanıyor.

1922 yılı 6 Ağustosunda garp cephesi kumandanı ordularına mahrem olarak taarruza hazırlık emri veriyor.

Baş kumandan - Atatürk - Ağustos'un yirmisinde garp cephesi karargâhı olan (Akşehir) e geliyor. Arkadaşlarile kısa müzakereyi müteakıp 26 Ağustos günü taarruz kararı veriyor.

«24 Ağustos 1922 de karargâhlarımızı Akşehirden, taarruz cephesi gerisindeki (Şuhut) kasabasına naklettirdik 25 Ağustos 1922 sabahı da (Şuhut) dan muharebeyi idare ettiğimiz (Kocatepe) nin cenubu ğarbisindeki çadırlı ordugâha naklettik. 26 Ağustos sabahı (Kocatepe) de hazır bulunuyorduk. Sabah saat 5,30 da topçu ateşimizle taarruz başladı.» [1]

Türk ordusunun (Büyük taarruz) u başlamış bulunuyordu. Bu taarruzun sevk ve idaresinin esası şu idi:

[1] Büyük Nutuk S : 413

«Çekilme sevkülceyş yolunu cenuptan şimale doğru çabuk zaptedecek surette düşman cepheeini (Akar çay) ile (Toklu sivrisi) arasından yarmak ve düşman ordusunu çekilme sevkülceyş yolunun (Afiyon — Dumlupınar — Uşşak) şimaline atmaktı.» [2]

Düşman ordusu, Eskişehir, Kütahya, Afyon şarkındaki bir hat üzerinde müdafaa halinde idi. Bu hat sol yandan (Gemlik) körfezine, sağ yandan da (Ahır dağı) garbine kadar 300 kilometreyi mütecaviz bir uzunlukta idi. Yunaulılar bir hat üzerinde derinliğine dört müdafaa mevzii tesis etmişlerdi.

« Yunanlılar, hazırladıkları bu mevzilere çok güveniyorlardı. Bu mevzileri tetkik eden bir ingiliz erkânıharp zabiti de :

— Türkler bu mevzileri dört, beş ayda zaptedebilîrlerse, bir günde zaptettiklerini iddia edebilirler demişti.» [3]

İşte bu modern tahkimata rağmen harekât sürarle inkişaf ediyordu. 26 da : düşman mevziinde (Deper) ile (Çekil tepe) arasında müteaddit çökertmeler hasıl olmuş ve yarılma yaklaşmıştır.

27 de : saat 14 den itibaren düşman kuvvetleri perişan bir halde (Afyon) ve (Sincaglı) ovasına döküldü. 17,30 da sekizinci fırkamız (Afyon) a girdi.

28 de : düşmanıa büyük kısımları şimale, ormanlar içîne atılmışlardır.

[2] [3] İsmail Hakkı Tümerdem'in (İstiklâl harbi) S : 101 , 84

29 da : Yunan ordusunun sığınmak istediği (Dumlupınar) müdafaa mevziinin arkası kesildi.

30 Ağustos :

Dört gündenberi devam eden muharebe bu gün en şiddetli halini aldı ve katî nenice de kazanılmış oldu. Türk orduları Baş kumandanının ateş hattında olarak idare etmiş olduğu bu muharebeye (Baş Kumandan meydan muharebesi) ismi verildi.

Garp caphesi kumandanı (İsmet paşa), neşrettiği bir emri söyle bitiriyordu :

« Ordumuz için bir hatırai tarihiye olmak ve Baş kumandanımıza muhabbet ve merbutiyet velayetezelzül itimadımıza yeni bir delil teşkil etmek üzere mezkûr 30 Ağustos 1922 muharebesine (Baş kumandan meydan muharebesi) namı verilmiştir.» Atatürk bu mühim günün seyrini şöyle anlatıyor. :

« Karahisar Belediye dairesinde bana tahsis olunan odada yatmakdaidım. Beni uyandıran Tevfik beyin harekât şubesi müdürü gösterdiği haritaya baktım, hemen yataktaktan fırladım. »

« Haritada gördüğüm şu idiki, ordularımız düşman kuvayi mühimmesini şimalden, cenuptan, garptan ihataya m ü s a i t bir vaziyet almış bulunuyorlardı. Şu halde tasavvur ettiğimiz ve azamî netayiç temin edeceğini ümit eylediğimiz vaziyetler tahakkuk ediyordu. »

« Derhal , Fevzi ve İsmet paşaları çağırınız , dedim. Üçümüzde toplanarak vaziyeti bir daha mütalea ettik. Katiyetle hükmettik ki 30 Ağustos sadahı, Türkün hakiki halâssı ufuktan bütün şaşaasile tulu edecektir. « [4]

Baş kumandan birînci ordu karargâhına vasıl oldu. Ordu kumandanına şu tarihî emri verdi

“ Düşman ordusu behemehal imha olunacaktır. » Esir bir Yunan subayından, Baş kumandan vazifesini alan Jeneral (Trikopis) ve kolurdu kumandanı (Diyenis) in çevrilmek istenen çember içinde bulunduklarını öğrenen Atatürk : « Kemalettin paşayı bulunuz. Bizzat Trikopis ile beraber bütün düşman Jeneralları behemehal esir etmnsini söyleyiniz!» emrini veriyor.

“Düşman baş kumandanının şu karşıkı tepede son gayretile çalişdığını görüyor gibiydim. „

“Bır an sonra cihanda büyük bir inhidam olacaktı. Ve beklediğimiz halas güneşinin tulu eylemesi için bu inhidam lâzımdı. Zulmetler içinde bu inhidam vuku bulmalıydı.„ [5]

31 Ağustos sabahı vaziyet şoyle idi

A) Düşmanın büyük bir kısmı imha edilmişti.

B) Bazı düşman kuvvetleri, maddî ve manevî kuvvetleri tamamen kırılmış olduğu halde Uşşak - İzmir umumî istikametinde çekiliyordu. Fakat buna muvaffak olamıyarak İzmire değil, Murat dağının sık ormanlıklarına iltica edebildiler.

Bu katî netice : “asrî harp bilgisi ve yüksek harp tecrübesi, en üstün manevi güç asrî silâh ve harp

[4] 1924 Dumlupınar nutku

[5] Atatürk'ün 1924 Dumlupınar nutku

(devamı 16 inci sayfada)

A B A T

Vehbi Cem Aaşkun'a

Balu'ya 30 kilometrelik bir yolla bağlı bulunan Abat dünyanın en güzel bir köşesidir. Atatürk gününde Bütün balu'luları, Türkiye'nin uzak yerlerinden gelmiş hayranlarını sinesine basar.

Ben de bir otomobile atlıyarak bahtiyarlar arasına karıştım. Hafif bir meyille Abat silsilesin n yüksek tepesine doğru uzanan yol, bizi yavaş yavaş eşsiz güzelliklerinin içine doğru alıp götürüyor.

Bir vadiyi takip eden yol arasısa bir tepenin en yüksek nokt sına kıv ılı o . Yolun iki tarafında biraz yüksek toprak yığınlarını ağaçların kökleri sımsıkı bağlamış, sular tatlı bi çağıltı ile akmakta. Ufuk bir ağacın kırık dalı ve geniş gövdeli bir çamın çizgisi içinde Yükseklerden gelen ışık yeşil çam yapraklarından elenerek her tarafa yeşillik halinde dökülüyor. Vadi ile zirvenin aynı yükseklikte olduğunu görmek istiyenler muhakkak buraları görmelidir. Bir damla ışık alabilmek için yükselen çamlar yeşil başlarını sarı ve yakıcı bir ışık hüzmesine batırabilmek için yükselmiş yükselmişler. Yükseklerden vadinin koyu bir yeşillikle dolduğunu görenler kendilerinin bulunduğu yükseklik hakkında imkânı yok bir fikir sahibi olamazlar.

Koyu gölgelerde çamların yapraklarıudan süzülen ışıklarla yaşıyabilen birçok bitkiler, bilhassa eğrelti otları toprağı daha açık bir yeşille örtmektedir.

Vadinin sonunda dikleşen yolumuz cenubî şarkî istikametine doğru dönünce eski dikliğini kaybetti. Birdenbire suların teşkil ettiği bir mavilikle karşılaştık. Burası Abat gölüdür. Abat silsilesinin en yüksek bir yerinde birbirine giren dağların teşkil ettiği bir çukurda toplanan sular. Bu gölü meydana getirmiştir.

Burası sönmüş bir yanardağın kraterini dolduran sularla teşekkül etmiş bir göl olsa gerek.

Bolu ovasını çelik bir bıçak gibi ikiye bölen Büyük Su Abat gölünden çıkmaktadır. Bu su, bu göl, esatirî bir diyarın en muhteşem iki dekorudur.

Gölün içine kadar uzanan çamlık ve onun meydana ğetirdiği yeşillik biraz sonra yerini nilüferlerin yeşiline terkediyor.

Ufkumuz zirveleri bile çamlarla örtülü yüksek dağlarla sona eriyor. Üstümüzde bulutsuz mavi bir gök, önümüzde göğü tamamen aksettiren Abat gölü, ayağımızın altında yeşil bir manto ile tamamen örtülmüş kendi rengini görmediğimiz bir toprak var. Diyebilirimki Abat'ı görmeden yeşil, yeşillik, yeşil nüansı hakkında bir fikre sahip olmak beyhudedir. Yeşili, renk oyunlarını görmek istiyenler mutlaka Abat'ı görmelidirler.

Göklere en yakın bir yerde çam kokulu rüzgârların saçlarımızı okşadığı bu esatirî köşeyi koynunda saklıyan mukaddes yurt, Anadolu, ne kadar güzelsin.

Feyzi KutluKalkancı

Bizim Hatay ve Bir Hatıra

Eflâtun Cem Güney

Millî Şefin elile taç giyen Hatay, Ebedî Şefin aziz hatırasını çiçeklendirdi içimde ...

Dokuz yıl oluyor; ilham ve iradesini daima halktan ve hayattan alan Atatürk, yine yurt içinde dolaşıyordu, daha iyiye ve ileriye doğru yani atılımlar yapmak için... Bütün yurd, kollarını açmış onu bekliyordu. İşte bu seyahatları arasında sırasında Samsuna da uğradılar. Her vekâletin seçme şahsiyetleri kendilerine refakat ediyor; görüş ve düşünüşlerini not ediyorlardı. Bu gün maarif vekâletinin başında bulunan genç ve kıymetli Hasan Âli Yücel de o gün, müstesna yaratılışına yakışır bir isabet ve mazhariyetle Atatürkün yanında idi.

Samsunda epeyce kaldılar; halkla hükûmet arasındaki dilek ve işbirliginin her türlü tezahürlerini yaratıcı bir görüşle incelediler. Kültür müesseselerinin milliyetci bir ruh ve inkilâpçı bir zihniyetle işleyişindeki randımanı kendi ölçülerine göre yokladılar; ve yine böyle bir ruhla Samsun lisesini de teftiş buyurdular.

Yıllardır içime ışık veren büyük hatıra işte burada başlıyor: Atatürk, Fransızca derslerinde bulundular, yabancı dil tedrisatının zihne, zekâya müessir bir metotla yürüyüp yürümediğinî gördüler. Son sınıfın edebiyat şubesine girdiler. Talebe sıralarında yer alarak çok ince ve ileri bir felsefî düşünüşle (Kant)ı münakaşa ettiler. Daha sonra, birinci sınıfla uğrayarak küçüklerin yurt tarihine ve yurt coğrafyasına ait bilgilerini yoklamağa başladılar. Bu sırada çocuklardan birisine de yurt hartasını çizmesini emrettiler. Bu sevimli yavru. kendine inanan bir kuvvetle tebeşiri yürüttü ve umulmadık bir süratle yurt haritasını üstünde çizgileştirdi. Bu, belki klasik ölçüsüne göre doğru sayılabilirdi. Atatürk :

— Yavrum dedi, senin haritanda kırk asırlık bir yurt parçası hudut dışında kaldı; büyük noksanlık bu !

Bu tomurcuk yavrunun körpe zekâsı bir çift mavi güneşle kamaşdığı için misakı millî hudutlarını düşünemedi. İşte o zaman o en büyük adam, tebeşiri çocuğun utançla titreyen parmâklarından aldı ve cenup hudutlarımızı düzeltti; bu hudut hasret ve iştiyakını duyduğumuz topraklardan geçiyordu. O anda bütün gönüllerde yeni bir ideal aşkının ışıkları yandı : HATAY.

Ve çocuğa sordu: " Böyle olmıyacak mı?„ Küçük yavru büyük bir cevap verdi : HUDUTLARIMIZ ÇİZDİĞİNİZ YERDEN GEÇER.„

Bu cevap yüreğimizi saran yeni aşkın ilk ifadesi oldu.

Ben o zamanlar, idaredeydim, terbiyevî işlerin tatbiki cephesinde müfit ve müessir olmanın zevkini duyarak çalışıyordum. Ruhlarımızda

(devamı 16 inci sayfada)

YAZAN: Vehbi Cem Aşkun	SIVAS FOLKLORU	Dil, Tarih, Edebiyat Komitesi Tedkiklerinden

Nışanlılık iki sebepten uzaya bilir.
1 — Kızın yaşça küçük olması
2 — Kız tarafının hazırlığı bulunmayıp, başlık alındıktan sonra alınacak eşyanın hazırlaması hususundaki zamanın uzaması. Bu iki sebepten birincisi daha mühimdir. Bu yüzden üç, dört sene nışanlılı gezenler çoktur. Bazan da erkegin askerliği bu işe engel olur. Çünki ekseri Anadolumuzda evlenmek askerden gelindikten sonra vuku bulur.

Bugüne kadar Anadolumuzda evlenmek erkekler için mühim bir işti Çünki hangi genç evlenmeğe kalksa bin liraya yakın masrafa girerdi. Bunu temin edemiyenler tabiatile evlenemezlerdi. Cumhuriyet hukûmetimiz bu yönden de azami kolaylıkları ve evlenme imkanlarını verdiler. Umarızki artık bu haller müzelik bir eşya gibi folklor araştırmalarında yer alan birer mazi olurlar...

— V —

Okuyucu

Nışanı müteakip en az on beş gün sonra düğün başlar. Bunu ilân edene, (Okuyucu) denir. Düğün sahibi gerek kız, gerekse erkek tarafı ayrı ayrı okuyucularını çıkarırlar. Yaşlıca bir kadın zamanının modasına göre şahsına yakışan temiz elbiselerini giyer. Yanınada 12-13 yaşlarında bir kız çocuğu alır. Bu çocuğun başına süslü bir fes, ki üzerinde elmas vardır. Boğazına bura tabiriyle kelebinen beşıbirlikler. altınlar, top, inci gibi ziynet eşyası tzkıldıgı gıbi, ayrıca en ağır kumaşlardan da yapılmış elbiselerde giydirilir. Ne kadar düğüne çağrılacak tanıdıklar varsa hepsi ayıı ayrı, icabında bır hafta gezılmek suretile düğüne çagrılırlar. Bu okuyucunu diyecegı sozlerde mahaut ve muayyenair: (felan hatunun selamı var Pazartesi çeyize, salı hamama, çarçamba kına gecesine, Perşembe günü de geline bakmıya varsa koltuğa buyuracaksınız) denir. okuzucuya muhakkak bir hediye vermek lazımdır. Bu para olduğu ğibi yiyecek şeyde olabilir.

— VI —

Düğün

Okuyucu gezip bütün tanıdıklar çağrıldıktan sonra pazartesi gününden itibaren resmen düğün başlar Pazar günü (kalın) gelir. bu oğlan evinden gönderilen hediyelerdir. ve şunlardır.

1 — Bir kilim
2 — Birkat yatak
3 — Bir seccade
4 — Bir sandık
5 — Elbise (evvelce anlatılan baş pazarlık)
6 — Bir sini üzerine konulmuş altın takımı
7 — Töreler: (kızın anasına, babasına, kardaşlarına ve yakın akrabalarına) oğlan evinden ğelen eşyalarla, kız evinin hazırladığı eşyaların tertibi bu gün yapılır. Ve esyaların a z l ı g ı n a, çokluğuna göre odalar tıpkî dikiş yurtlarının sergileri gibi donatılır. Buna (ceyiz asma) denir. Pazartesi sabahı ceyiz odası açılır. Ve davetliler akın akın gelerek oğlan evinden ve kız evinden verilen eşyaları ayrı ayrı gözdan geçirirler. Yine bu gün davetlilerden herkes töresini de düğün sahibine vermiş bulunur. (Başka yerlerde, meselâ: Merzifon, da geline verilecek hediyeler gelinin kocası evine gittiği gün, yani geline bakma günü götürülür.) burada ise bu iş ceyiz günü yapılmaktadır. Pazar gününden itibaren yakın akriba ve komşular gündüz ve gece kız evinde toplanarak eylenmeğe başlarlar. Bu eğlenme kendi aralarında olur. Asıl çalğıcı sali gününden tutulur. Ve arzu edenler o gün akşam düğün evine gele bilirler.

Çeyiz Yazma

Bu iş sali sabahı yapılır. Çarşıdan bir (oturakçı) gelir. bu adam eşyaların hakıyki değerlerini bilir. Çünki hegün meşğalesi budur. Kıymetleri bir kağıt üzerine ayrı ayrı tesbit edildikten sonra eşyalar sandığa doldurulur. Ve bu kağıt da sandığın bir köşesine bırakılır. Bu esnada bir çocuk sandığın üzerine oturur Açmak için münasip mıktarda bir kaç kuruş bahşiş verilir. Eskiden en aşağı bir gümüş mecidiye verilirdi Eşya kâmilen yazıle sandığa yerleştirildikten sonra (tahtıravanın) hayvanlarına yükletilerek oğlan evine götürürler.

Hamam

Salı günü sabahleyin erkenden çeyiz yazılıp erkekler gittikden sonra gelini hamama götürürler. Bu hamama eğer bütün davetliler götürülürse adına (tutma) denir. Ve sabahtan akşama kadar bir hamam düğün evi hesabına ışler. Ve başka müşteri kabul etmez. Muayyen kimseler çağrılırsa, müsafir sayısına göre kurna açtırılır. Ve şu masraflar yapılır.

1 — Bir çuval sabun
2 — Mısafirler için kahve
3 — Yemiş (tabiî bu mevsime göre seçilır).
4 — İkişer sürahi şerbet.

Bu hal son zamanlarda görülen adetlerdir. Eskiden böyle bir masraf yoktur. Gelin gündelik elbisesi ile hamama gelir. Bir köşede soyunarak kimseye görünmeden yıkanır çıkar. Elleri bilekten, ayakları topuktan kınalıdır. Ve yüzünde yaşmak vardır. Yalnız hamamdan çıkınca bindiği tahtaravanın içine güvegin

kardeşi tarafından bir mendil mevsime göre meyva bırakılır,

Son zamanların, hamamında gelince içeriye merasimle soyup gider Bir kere çalğı ile soyundurulur. Bütün halıdakilerin elleri öpülür, başından para saçılır. Ve içeriye kadar sazla, türkiyle götürülür. (halı: hamamlarda soyunulan yerlere verilen addır.)

Kına Gecesi

Çarşamba sabahı güveği hamama gider. Ve kız evinden şunlar gönderilir,

1 — Bir takım çamaşır.
2 — Hamam takımı.

Bunları götürene güveğı tarafından bahşış verilir. (Berber) hamama gelir. Güveği tıraş olur. Berbere paradan başka bir geyimde çorap hediye edilir.

Güveği hamamdan merasimle çıkar. Ya ince saz takımı, yahutta davul zurna ile eve getirilir. Yemekler yenilir. eğlenti başlar. ve davetlilerin bir çoğu sabahlar.

Kız evinde: eğer yemekli ise, ikindi sonu geniş sofralar kurulur Ve birisinin etrafına en az 20 kişi dizilir. Evvelâ, bir tas çorba. arkasından soğanlı yahnı, sırayla, nohutlu pirinç pilavu (buna düğün pilavu derler.) yanında çir hoşafı, helva.

Yemekten sora herkes odalara çekilir. Eğer düğün sahibi zenginse keman, ut bulundurur. Değilse yalnız (tefçi) bulunur. Muhtelif türkülerden sonra iki genç kız tarafından (kol oyunları) oynanır. Bunu müteakip halaylar çekilmeğe başlanır Kadınların en mühim halayı (Süpürgesi yoncandan) dır. (Bunlar sırasiyle, yani oynandığı gibi düğün türküleri başlığı altında ileride gösterilecektir. onun için buraya yazılmaktan sarfı nazar edilmiştir.)

Bu eğlenceler devam ettiği müddetçe kız görünmez. Yatsıdan sonra oğlan evi gelir. Bu kalabalık bir kafiledir. Sayısı artık düğün sahibinin takdirine kalmıştır. Bunlar delikanlıların taşıdığı meşalelerle gelirler, Ve kendilerine ayrılan odaya yerleşirler. Şimdi kız şu aşağıdaki türküyle düğün halkının huzuruna çıkarılır. Bu türkü hamamda da söylenir. Doğrudan doğruya geline mahsustur. O ne zaman bir merasime tabi tutulsa derhal bu türkü söylenir:

Yavrum selâ
Seller geymiş
Dal fes başında
Arzumanım kaldı
Süzgel döşünde

Vermişler el ele yavrum
Pınar başında

— Nekerat —

Nazınan gelen allı yavrum kiminsin
Sallanup gelen allı yavrum benimsin

Oturmuş kâtipler
İsmin yazarlar
Al yanak üstüne teller düzerler
Al yanak üstüne güller düzerler

(Devam edecek)

O GÜN

Bir Hatıra

O gün bence en güzel,
En sevimli bir gündü .
O gün bana bir emel
Gibi renkli göründü .

Sıyrıldım düşünceden,
İçim sevinçle doldu .
Çıktım uzun geceden,
Kalbimde sabah oldu.

Gözlerimde soyundu,
Geçmişten kalan bir gün.
Şimdi her şey onundu,
Ben de onundum o gün.

Değişen bir zamanmış
Ne düşünce, ne hayat.
Gençlik de boş bir anmış,
O da gidiyor heyhat !

O gün bence en güzel,
En bahtıyar bir gündü.
O gün bana bir emel
Kadar tatlı göründü,

Vehbi Cem Aşkun

Bizde Çocuk Vefiyatı

Ebe Behire Aşkun

Üzerinde durulması icabeden en mühim meseleden biri de budur. Bu günün ufakları mustakbelin ululları olan çocuklarımızı yetiştirmenin usullarını her annenin bilmesi şarttır Bir ulusun çocuğu ne kadar kuvvetli gürbüz, sağlam bünyeli olarak yetiştirilirse o nisbette vatanına, ulusuna verimli ve faideli olur.

Yarının ululları olacak yavrularımızın sıhhatlı ve sağlam bünyeli olması için evelemirde ana ve babanın hastalıktan sâlim bulunması icap eder. Hastalıklı bir baba ve anadan dünyaya gelen çocukda hastadır. Meselâ : Firengi bu çak korkunç ve vahim bir illettir. İçtimaî bir belâ olan bu hastalıkla azami mücadele yapılmaktadır. Bundan sonra bel soğukluğu gelir, aile reisi olan babanın dışarıdan alarak yuvasına sokduğu, temiz yuvasını feci akibetlere sürükliyen vahim bir illettir. Yuva kuracak her erkek, kadının hastalıktan salim bulunması lâzımdır. Ve onlardan korunma çarelerini de mutlak surette bilmelidirki alınacak nesil sağlam olsun.

Sıhhatlı bir ana ve babadan dünyaya gelen çocuğa yine usulü dairesinde bakmak gerektir. Bizde küçük çocuklarda ölümün fazlalığı hep bilgisiz bir elin usulsüz bakımından ileri gelmektedir. Her annenin, çocuğun ne demek olduğunu, nasıl ve ne yolda bakılmak ıcabettiğini bilmesi lâzımdır. Eğer yarının vatan anası olacak bu günki kızlarımıza bu bilgiyi verir, ve hazırlanmış olarak hayata atabilirsek işte o zaman bu mühim mesele kökünden halledilmiş olacaktır.

İşte bu maksadla sayın okurlarıma ufak bir bilgi vermeyi faideli buldum. Şimdi sizlere tabiî doğan bir çocğun ilk hayat günlerindeki tezahürlerinden başlayarak sıra ile sıhhatde bir çocuğun büyümesi, şama halinde çocuğun sıkleti, boyu ve kafa kemiklerinin tekâmülü, sıhhatte bir süd çocuğunun beslenmesi tabiî ğıdası, çocuğu emzirmek. emzirme adedi ve müddeti süt mıkdarı ve gıda ihtiyacı, emzirme müddeti ve memeden kesme, süt anne ile besleme, çocuk tarafından emmede zorluk, iki sütle besleme, sun,î besleme, sun,i beslemenin usulleri süt mahlullarının terkibi ve mıktarı, mütemmim gıdalar, ve vitaminler çocuk kakası bakım ve muhit, temizlik, çocuğun banyosu ve temizlenmesi, değiştirme ve pudralama göbek bakımı, çocuk elbiseleri, yatağı, odası, çocuğa lâzım olan ziya, hava, güneş çocuk jimnastiği, terbiye, çocuğa istirahat ve sükûn gibi faideli bilgileri vermeğe çalışacağım.

Halk Edebiyatımızın Bugünkü Durumu

Vehbi Cem Aşkun

— Başı geçen sayılarda —

Destanlar

Destanlar iki kısımdır. Bunlardan birincisi : Tarihsel olguları zamanımıza kadar yansıtan eski büyük, kahramanlık destanlarıdırki, ekseriya kaynağını mitolojiden alır. Ve vakaları hikâye ederken bununla süsler. "Oğuz, Ergenekon„ destantanları gibi...

İkincisi ise, alelâde vakaları hikâye eden destanlardırki, günün önemli hadiselerini yansıtır. Bunlar aşkî, içtimaî konular üzerinde işlenmek suretiyle meydana getirilir. Ve destan dendimi muhakkak uzun deyişler akla gelir. Halk arasında çok söylenen şu söz de destanın mahiyeti hahkında bir fikir verir kanaatındayım : "Benim derdim yazılsa destan olur.„ derlerki, buda derdinin bir destan olacak kadar çok olmasındandır.

Destanlar yazılış itibariyle aynen koşmalar gibidir. her hangi bir " ayak „ tabir edilen " redif „ üzerine icabında " 40 — 50 „ bent kurulur. Ve kendine has bir besteyle okunur.

Destanların bir başka nevinede "Divan„ derlerki, bunlarda yine bir hali, bir intibaı yansıtırlar. Mesela, "Bayburtlu Zihnî„ meşhur divanında bir yurt tahassürünü anlatmaktadır.

Vardımki yurdundan ayak götürmüş
Yavru gitmiş ıssız kalmış otağı
Camlar şikest olmuş, meyler dökülmüş
Sakiler meclisten çekmiş ayağı !

İşte böyle uzun zaman vaktını gurbetlerde geçiren aşıklar, sılaya döndüklerinde eski sevdiklerini bulamayınca feryada başlar, geçmişe ait hatıralarını anlatırlar :

Cüda düştüm vatanımdan, ilimden
Diyarı gûrbeti gezdim usandım.
Ciğerim hun oldu korkmam ölümden,
Gayri ben bu çağdan bezdim, usandım.

Ali Huzunî'nin para üzerine söylediği şu destan, içtimaîdir :

Bir destanım var zamana uygun
Bus etmeğe destü damen paradır.
Mahzunu şadeder, şadları mahzun
Mamureyi eden viran paradır.

Parasız kimsenin bakma yüzüne,
İsterse şah olsun özü özüne,
Sakın başka bir şey alma gözüne
Merde revnak veren unvan paradır.

Yabanı dolaşır parasız derviş
Sende değil herkeste var bu teşviş
Derler para ile görülür her iş
Tahtı rif'at köşkü eyvan paradır.

Yapsam fayda yok yüzbin hünerler
Parasız kalanlar kış günü terler
Simü zersiz şaha gedadır derler
Ağa, paşa, mirü miran paradır.

Kesende yok ise köprüyü geçme
Tezden tutulursun bir yana kaçma
Parasız mahkeme kapısın açma
Kadı, müftü, emrüferman paradır.

Yahunun cevabı kuru eyvallah
Parasıza çok ümittir inşallah
Parasız bir molla demez bismillah
Kitap, mezhep, din ve iman paradır.

Zamana uygundur bu sözüm naçar
Alan, veren ancak ol perverdigâr
Vefasız dünyaya aldanma zinhar
Padışah da olsan ahir ölüm var
Huzurî yok yere olma günahkâr
Sana ilden evel düşman paradır.

AĞIT

Duraklı, duraksız sekizli vezinlerle söylenirsede kat'î değildir. Zira evvelcede söylediğimiz gibi Halk edebiyatımızın vezin şekillerinde esas olan ne kafiye nede vezindir. Bunda en büyük rolü beste ve nakarat oynar, Bu itibarla "Ağıtlar„ bir nevi mersiyelerdir. Muhtelif bentlerden ibaret olan ağıtlarda her bent bir maksat etrafında çeşit mevzulara temas eder. Ölen bir sevgilinin her haline ayri bir kıta söylemek suretiyle işlenen ağıtlar, ekseriya kahbece öldürülen yiğitlerle, vakîtsız ölen gençlere yakılır. Bunun örneklerini " Ebedî Atanın „ ölümünde gördük...

Vaktiyle bundan tahminen 15 sene evel Şarkışlaya bağlı Gemerek nahiyesinde bir genç öldürülmüştü. Ölenin anası şöyle bir ağıt söylemişti.

Gemereğin altı meşe
Kanlar akar hilâl kaşa
Nasıl kıydıu deli Fazlı
Kolun dirseğinden düşe

Kapımuzun önü arpa
At yayılır kırpa kırpa
Toprak alsın seni fazlı
Dil bilmiyor kızı körpe.

Ağıtların muayyen bir bestesi olduğu gibi muayyende okuyucuları vardır. Kimsesiz bir adam ölürse, parasile ağıtçı bir kadın o ölünün başında ağlar. Ağıtçı kadın ölünün haline göre hazır güftelerden yakışık alanlarını bir bir söyleyerek hem ağlar. hem de dinliyenleri güzel sesile müteessir ederek ağlatır. Şimdi artık bu adette maziye karışmıştır.

Satranç

Bu nevi şahsına münhasır bir vezin şeklidir. Saz şairlerinin en kuvvetlisi tarafından kullanılmıştır. Bilhassa Emrah'ın, Tokatlı Nuri'nin ve Eyub Sabri'nin„ satrançları çok güzeldir. Bu çeşit koşmalara satranç denilmesinin sebebi, mısraların diziliş itibariyle meydana getirdiği şeklin bir satranca benzemesidir :

[1]Bir güzel gördüm	Nazik bedendir	Yanında durdum	Seyri gülşendir
Bir güzel gördüm	Yanında durdum	Sırrını sordum	Ayni lebendir
Ayni lebendir	Seyri gülşendir	Nazik bedendir	Simi zekandır
Ol lebdeki ab	Lali şifadır	Bir misli şehap	Derde devadır
Ol lebdeki ab	Bir misli şehap	Öpmeli şap şap	Bir hoş gıdadır
Bir hoş gıdadır	Derde dermandır	Lali şifadır	Gonca dihendir
Bir şahı âlem	Çok aşıkani	Dertlere merhem	İnce meyani
Bir şahı âlem	Dertlere derman	Sevmezdi adem	Yusifi sani
Yusifi sani	İnce meyani	Çok aşıkani	Mecnun edendir
Ol melek sima	Çok sitem etti	Gözlerdim amma	Terketti gitti
Ol melek sima	Gözlerdim amma	Kimdenki aya	Bir söz işitti
Bir söz işitti	Terketti gitti	Çok sitem etti	Bilmem nedendir
Üfkendesi oldum	Mecnunu veş elbet	Sarardım soldum	Sen eyle şafkat
Üfkendesi oldum	Sarardım aoldum	Bu derdi buldum	Dil bi meserret
Dil bi meserret	Sen eyle şafkat	Mecnunu veş elbet	Sabri gezendir

Kalendarî

Aşkî yazılardır. Divan-şairlerinin gazellerine benzer. Ve büyük halk şairlerinin muhakkek "Kalendarî„-leri vardır :

Uşşakına ol dilberi mehpare darılmış
Üftadelere, zülfü siyahkâre darılmış.
Handan iken ol gonca gülüm bağı vefada
Gülmez ne acep mürgi dilzara darılmış.
İkbal ederek neşteri müjgânı tokunmaz
Rağbetmi eder sinei hunyare darılmış
Endişede kalmıştı gönül küstü deyu yar,
Bildimki bana yok sözü ağyare darılmış
Yarim bana darılsa kopar sanki kıyamet
Amma kim alur sabri-i biçare darılmış

Manasından da anlaşıldığına göre bu yazılar kalenderce bir eda taşırlar. Zaten şair insanlar biraz da kalender meşrep olduklarından, bu nevi yazılara tabiî bir temayül vardır. Yukarıya aldığım parça meşhur Merzifonlu " Eyup Sabri „ nindir. Şair sevgilisinin küskün halinden endişeleniyor, fakat neticede bu dargınlığın kendisine olmadığını anlıyarak memnun oluyor.

Bilhassa son mısralar Sabrinin kalenderliğini vazıhan ifade etmektedir.

[1] Bu parça şöyle okunacaktır : «Bir güzel gördüm, Nazik bedendir, Yanında durdum, Seyri gülşendir.» Buna göre her dört bent bir bent demaktir.

BİR SÖYLEV

Etibank'ın Divrik demir madenleri işletmesi müdürlüğünün başladığı maden amelesi binalarının temel atma töreninde; dergimiz yazıcılarından Kaymakam İbarhim Rüştü Altıok kıymetli bir söylev vermişlerdir. O günün tarihsel bir hatırası olmak üzre arkadaşımızın bu söylevini okurlarımıza sunmayı faydalı buluruz.

Çok muhterem valimiz , Aziz arkadaşlar, çalışkan Türk işçileri ! Bu gün şu gördüğümüz (1700) metre irtifadaki sarp ve çetin kayalıklar başında çok kıymetli ve faziletli valimizin yüksek huzurlariyle atacağımız temel, yılmaz ve yorulmaz Türk azminin, Türk iradesinin yeni bir tecellisi, Türk sanatkârlığının , Türk madenciliğinin, Türk işçiliğinin çok kudretli ve kuvvetli bir hamlesidir.

Arkadaşlar . Ben bu hamleyi kudretli ve kuvvetli olarak tavsif ediyorum. Çünki : burada çalışacak olan demir bilekli, çelik yürekli Türk işcisi kendisinin ayrılmaz ve mümtaz bir vasfı olan ve mevcudatta mühim bir kudret ve kuvvet ifade eden demiri, çeliği çıkartacaktır.

İbrahim Rüştü Altıok

Tarihin ne cilveli bir tekerrürü hakikatın ne garip bir tecellisi ve tezahürüdürki : belki yirmibeş otuz asır evvel orta asyada kurduğu ilk medeniyetle tunçu demiri bulup eriterek yurt müdafaasında kullanan medenî Türk işçisi — aradan bir çok asırlar geçtikten ve bir hayli istihaleler geçirdikten sonra — Anadolunun bir zamanlar kılıç, kalkan devrindeki Türk cengaverlerine karargâh olan ve bu sayede (Ulucami) gibi Türk mimarisinin bir şaheserini sinesinde saklıyan ne yazıkki daha sonraları saltanat devrinin yıkıcı ihmallarına uğrayarak bir kaç yıl eveline gelinceye kadar kuş uçmaz kervan geçmez denilecek kadar izbe ve ücra bir halde bırakılan Divriği kasabasının şu sarp ve yalçın kayalıklarında bu gün eski Türk medeniyetinin yeni ve modernil bir eserini yeni baştan kurmuş bulunuyor. Bu eser cümhuriyetindir. Bu eser cümhuriyetcilerindir.

Divrikliler, İşciler? Saltanat idaresi kasabanıza bir şosa yolunu bile esirgemişti. Daha iki üç sene eveline gelinceye kadar her hangi bir tarafa gidüp gelmeniz için semerli beygirler üzerinde çektiğiniz müşkilât elbette hatırlarınızdadır.

İşte bu gün şu dağın başına otomobillerle çıkıyoruz. Hemde dağların taşların arasından demir ve çelik bulup çıkarmak için çıkıyoruz. Türk

işçisinin asırlarca evel alıştığı ve kurduğu medeniyeti tekrar kurmak için çıkıyor. Bu hakikatı bütün medeniyet dünyasına bir kerre daha göstermek için çkıyoruz.

Bir adım ötede demir yolları her gün titretici homurtusiyle, inletici düdüğüyle bu medeniyetin eserlerini cevherlerini yurdun o bir ucundaki yine Türk azminin göklere kadar yükselttiği demir fabrikalarımıza taşıyor. Daha bir az ötede hamiyetli faziletli, kudretli bir Türk mühendisi kendi azminin, kendi iradesinin mahsalasiyle sermayesiyle sarp kayalıkları, çetin taşlıkları yararak sizlere, hemşerilerine temiz bir su içirmek istiyor. Kasabaya ilk girerken bütün güzellikleriyle gözlere çarpan orta mektep binasını ayni hamiyet ve fazileti gösteren diger bir Türk sermayedarının memleket gençlğine ve kültürüne karşı yüksek ve kıymetli alakasını tebarüz ettiriyor. ve her Türkün göksünü kabartıyor. Yarında belki kasabanızı medaniyetin parlak nurlariyle elektrikle nurlatacaktır.

İşte bunları size hep yapan, cumhuriyet ve cümhuriyetçilerdir. Cümhuriyetin yarattığı ve ortaya getirdiği Türk işçileri, Türk sanatkârları, Türk sermayedarlarıdır.

Cümhuriyetin baha biçilmeyen, eski devirle kıyas bile kabul etmeyen feyizli ve kıymetli eserlerini nazarlarınızda isbat için bunlardan daha canlı, daha canlı ne olabilir.

Divrikliler tabiatın sizlere ve yurdunuza ne kıymetli bir bahşayişidirki : mevki ve arazi itibariyle bir ziraat memleketi olmağâ pekte müsait bulunmıyan Divriği muhiti yarın bir sanat şehri olarak ortaya çıkacaktır.

Tabiat ve tabiat verimlerinden istifade ve mücadele etmesi yollarını artık temamiyle bitmiş ve bulmuş olan cümhuriyet önünüzde geniş bir iş sahası açmıştır. Devlet, nimet aayağınızın ucuna kadar gelmiştir. Bundan her veçhile istifadeye çalışınız.

Muhterem valimiz : Kazada bulunduğum pek kısa bir zamanda çok kıymetli ve metotlu çalışmalarına şahit olmakla bir Türk ferdi, bir idarecisi sıfatiyle cidden gurur ve iftihar duydugum madencilerimizin şu kıymetli eserlerine kazamızı ilk defa şereflendiren yüksek huzurunuzla başlanmasını kaza namına ayrıca bir mazhariyet ve bir falı hayır saymaktayım. Bu hayrlı ve uğurlu tesadüf çok ümit ve temenni ederimki kıymetli ve değerli himayelerinizle ve yardımlarınızla kaza merkezindeki imar işlerimizede başlangıç olabilsin.

Kazamız bir çok iş ve ihtiyaç karşısındadır. Gönül çok şeyler yapmak istiyor. Buna imkân ve fırsat verecek ancak yüce varlığınız ve kıymetli yardımlarınız olacaktır. Bunun esirgenmiyeceğine de kuvvetli bir hanaat ve imanım var.

Hürmet tazimle sözlerime nihayet verirken çalışkan ve kudretli madencilerimze, değerli mesailerinde muvaffakiyetler temenni ederim.

(üçüncü sayfadan devam)

malzemesi eseridir.„ [6]

"Adeden müsavi olduğu bir hasme kaşı bu kadar kahir darbeyi tarih pek az kayt etmiştir.„ "Ayni kuvvetteki Alman rodusunu böyle kahir bir darbe ile ezmeyi belki Mareşal (Foş) dahi hatırına getirmemiştir.„ [7]

1 Eylûlda, muzaffer Türk ordularının Kahraman Baş kumandanı silâh arkadaşlarına şu tarihî emri verdi :

"Bütün arkadaşlarımın Anadoluda daha başka meydan muharebeleri verileceğini nazarı dikkate alarak ilerilemesini ve herkesin kuvayi akliyesini ve menabii celâdet ve himmetini müsabaka ile ibzale devam - eylemesini talep ederim.

İlk hedefiniz akdenizdir ileri !„

Bundan sonra, her adımbizi (Lozan) a, ezelî aşıkı olduğumuz (sulh) a yaklaştırdı.

Refaha, saadete kavuşabilmek için, icabında, yeni 30 Ağustoslar yaratmanın gerek olduğunu unutmuyoruz ve unutamıyacağız.

[6] İsmail Hakkı Tümerdem'in (İstiklâl harbi)
[7] Atatürk'ün 1924 Dumlupınar nutku.

Bizim Hatay ve bir hatıra

büyük bir ülkü meşalesi yakan bu haritayı emin bir yere kaldırdım. İleride, bu kültür müessesesinde kurulacak inkılâp müzesine kutlu bir armağan olsun diye.

Ebedî Şefin aziz ve temiz ruhu şadolsun; bir gün, bir ideal aşkile bir sınıf tahtası üstünde çizgileştirdiği yurd hudutları, bu gün Millî Şefimizin emsalsız siyasî zaferlerile çizgileşip ebedileşti; Hatay bize, biz Hataya kavuştuk...

Haberler — Çalışmalar

Sıhhiye vekilimizin tetkikleri

Sıhhiye vekili Hulusi Alataş, şehrimizdeki hastaneleri gezmişler; doktorlarımızın çalışmalarını taktir buyurmuşlardır. Önümüzdeki yıla mevcut hastahanenin kadrosu genişliyerek ayrıca bir de çocuk doğum ve bakım evi açılacaktır.

Sayın vekil Halkevimizi de gezmişler, şeeflerine verilen çay ziyafetinde halkevlilerle samimi hasbuhallerde bulunmuşlardır.

Maarif müdürümüz gidiyor

Kısa bir zamanda herkesin sempatisini kazanan kıymetli Maarif müdürümüz Rifat Necdet Evrimer, Hatay maarif müdürlüğüne tayin edilerek şehrimizden ayrılmışlardır. Şehrimizdeki öğretmenler şereflerine Halkevimizde bir çay ziyafeti vermişler: Çok samimi ve kültürel bir hava içinde unutulmaz bir gece geçirmişlerdir.

Gösteri komitesinin müsameresi

Evimizin çalışkan komitelerinden gösteri kolu Necip Fazılın « Bir adam yaratmak » piyesini muvaffakiyetle temsil etmişlerdir.

Mesul ve Yayın Direktörü : Avukat A. Göze

Yazı İşlerine Bakan : Vehbi Cem Aşkun

ABONE : Yıllığı - 100 Kuruş

Sivas — Kâmil Matbaası

HALKEVLERİ DERGİLERİ

HALKEVİNİN ADI	DERGİNİN ADI	KAÇ GÜNDE BİR ÇIKTIĞI
Adana	Görüşler	AYLIK
Afyon	Taşpınar	«
Amasya	Yeşilırmak	«
Antalya	Türk Akdeniz	İki Aylık
Bafra	Altınyaprak	«
Balıkesir	Kaynak	Üç Aylık
Bursa	Uludağ	«
Burdur	Burdur	«
Artivin	Çoruh	İki Aylık
Denizli	İnanç	AYLIK
Diyarbakır	Karacadağ	«
Elazığ	Altan	«
Eminönü	Yeni Türk	«
«	Halk Bilgisi Haberleri	«
Gazi Antep	Taşpınar	«
Kayseri	Erciyes	«
Eskişehir	Halkevi	«
Giresun	Aksu	«
İsparta	Ün	«
İzmir	Fikirler	Onbeş günlük
Kars	Duğuş	AYLIK
Konya	Konya	«
Manisa	Gediz	«
Mersin	İçel	«
Merzifon	Taşan	«
Milâs	Yeni Milâs	«
Muğla	Muğla	«
Niğde	Akpınar	«
Niksar	Ülker	«
Trabzon	İnan	«
Samsun	19 Mayıs	«
Sinop	Dranaz	«
Sivas	Dörteylûl	«
Urla	Ocak	İki Aylık
Yozgat	Bozok	Onbeş günlük
Zonguldak	Karaelmas	Üç Aylık

SİVAS KÂMİL MATBAASI — 1939